

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗА ПОШКОДЖЕНЕ ТА ЗРУЙНОВАНЕ МАЙНО ВНИСЛІДОК ДІЙ, СПРИЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ, ЯК ПРАВОВИЙ ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ УКРАЇНИ

Репіна Юлія Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В.В. Стаписа НАПрН України

Повномасштабне вторгнення рф в Україну супроводжується авіаударами, артилерійськими та мінометними обстрілами по цивільних об'єктах та житлових будинках, що є грубим порушенням законів та звичаїв війни. За даними обласних військових адміністрацій, з 24 лютого по 18 жовтня 2022 р. на доступних для підрахунку територіях зафіксовано майже 160 тис. пошкоджених або зруйнованих об'єктів. З них 60 % – із ступенем руйнування понад 50 %. Серед пошкоджених об'єктів нерухомості переважають житлові приміщення – понад 142 тис., з них понад 54 тис. – із ступенем руйнування до 50 %, 88 тис. – 50-100 % [1].

В таких надзвичайних умовах виникає необхідність пошуку ефективного шляху відшкодування майнової шкоди власникам пошкодженого та зруйнованого майна, постраждалим від військової агресії рф, як ефективного способу захисту їх особистих майнових прав та інтересів. Адаже відшкодування шкоди – цивільно-правова компенсація майнових збитків, заподіяних правопорушенням. Під шкодою розуміють витрати, втрати або пошкодження майна, неодержані доходи, які кредитор міг би отримати, якби правопорушення не сталося. Відшкодуванню підлягає як майнова, так і немайнова шкода [2, с. 440]. Відповідно до ст. 1192 ЦК України, якщо інше не встановлено законом, з урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. При цьому розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі.

Міжнародно-правові стандарти, зокрема, «Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист та відшкодування шкоди жертвам грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права», прийняті Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.2005 р. № 60/147 [3], визначають, що жертви мають право на, серед іншого, адекватне, реальне та

пшвидке відшкодування завданих збитків, яке покликане сприяти досягненню справедливості шляхом відновлення постраждалого в його правах, знехтуваних внаслідок грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. Відшкодування має бути пропорційним ступеня тяжкості порушень та завданих збитків. Держави повинні прагнути до створення національних механізмів для відшкодування збитків та надання іншої допомоги жертвам на випадок, якщо сторони, що несуть відповідальність за завдану шкоду, не мають можливості чи не бажають виконувати свої зобов'язання. Статус потерпілого набувається незалежно від того, чи був правопорушник ідентифікований, спійманий, обвинувачений чи засуджений. Відповідно до національного законодавства та міжнародного права, а також з урахуванням конкретних обставин, жертвам слід надавати у встановленому порядку і пропорційно серйозності порушення та обставинам кожного випадку повне та ефективне відшкодування шкоди у формах: реституції, компенсації, реабілітації, сатисфакції та гарантії неповторення того, що сталося.

Статтею 2 Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» рф визнається державою-терористом, однією з цілей політичного режиму якої є геноцид Українського народу, фізичне знищення, масові вбивства громадян України, вчинення міжнародних злочинів проти цивільного населення, використання заборонених методів війни, руйнування цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури, штучне створення гуманітарної катастрофи в Україні або окремих її регіонах [4]. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» встановлюється, що відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом. Відшкодування шкоди, заподіяної організації, підприємству або установі терористичним актом, провадиться в порядку, визначеному законом [5].

Слід зауважити, що Проект Закону «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» № 7198 від 24.03.2022 р. [6], який розроблено з метою визначення правових та організаційних засад надання державою компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації з дня набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», Верховною Радою України прийнято у першому читанні 01.04.2022 р.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» № 380 від 26.03.2022 р. (зі змінами) запроваджено збір та облік інформації про пошкоджене та знищене внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією рф, нерухоме майно громадян України з метою подальшого застосування механізмів для поновлення порушених майнових прав осіб та затверджено «Порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації», який визначає умови, механізм та процедуру подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією рф. Дія цього Порядку поширюється на фізичних та юридичних осіб, об'єкти нерухомого майна яких знищено або пошкоджено внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією рф з 19 лютого 2014 р., що є датою початку тимчасової окупації рф окремих територій України. Також Постановою встановлено, що після набрання чинності Законом України про врегулювання відносин щодо компенсації за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією рф, до заяв про надання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна прирівнюються подані фізичними особами відповідно до цієї постанови інформаційні повідомлення про пошкодження або знищення. Для забезпечення збору, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно створюється Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією рф (далі – Реєстр). Інформація, внесена до Реєстру є відкритою і загальнодоступною (крім персональних даних). Будь-яких строків, протягом якого інформація про пошкодження або знищення нерухомого майна має бути внесена до Реєстру, наразі не встановлено [7].

Підсумовуючи викладене, звертаємо увагу на те, що в Україні врегулювання відносин щодо відшкодування (компенсації) шкоди, пов'язаної з агресією рф наразі не здійснюється Законом України. Втім, порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок військової агресії рф затверджено постановою Кабінету Міністрів України. Варто зазначити, що створений Реєстр на даному етапі є лише інструментом для збору та систематизації інформації щодо пошкодженого та знищеного майна. Проте, в подальшому інформація з Реєстру потенційно може використовуватись для цілей розрахунку та виплати компенсації за пошкодження та знищення

об'єктів нерухомого майна, після того як буде запроваджений відповідний правовий механізм, якого, ще раз повторимо, наразі, не існує.

Список використаних джерел та літератури:

1. Колесніченко О. 2,4 мільйона українців втратили домівки за час війни. Що з обіцяним житлом від держави? *Економічна правда*. 7 листоп. 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/11/7/693516>
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 1 : А-Г / редкол. Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2011. 656 с.
3. A/RES/60/147. Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law : resolution / adopted by the General Assembly [New York] : UN, 21 Mar. 2006. 9 р. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/563157?ln=ru>
4. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну : Закон України від 22.05.2022 р. № 2265-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-IX#Text>
5. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
6. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Проект Закону України від 24.03.2022 р. № 7198. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7198&conv=9>
7. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-n#Text>